

Begeleiden
naar

nieuwe opportuniteiten

Wie in schoonheid wil eindigen, neemt ook bij gedwongen vertrek zijn of haar verantwoordelijkheid. Ongeacht de omstandigheden. Soms hoeft het zelfs niet eens tot een breuk te komen. VVO adviseert zowel bij **outplacement, loopbaanplanning als bij career counselling.** VVO engageert zich verregaand, biedt aantrekkelijke garanties en werkt met een specifieke en gepersonaliseerde aanpak. Contacteer ons tijdig en geheel vrijblijvend.

consulenten: Frieda Buysse
Roger De Cadt
Marc Magerman
Luc Raskin
Walter Ressler
Etienne Van Aelst
Frans Van Hoeck

psychologen: Dr. Jacques Claes
Helena Crockaert

ANTWERPEN-AARTSELAAR
Tel. (03)870 46 07 • Fax (03)887 10 16

ZAVENTEM
Tel. (02)757 90 24 • Fax (02)757 90 61

LUIK
Tel. (041)367 83 91 • Fax (041)367 83 00

WEVELGEM
Tel. (056)41 89 00 • Fax (056)41 74 36

Erkenningen V6.01.007 en V6.01.008

hotel
restaurant
taverne

den en heuvel

Conferentiecentrum

Enjoy the difference!

ZAKENDINERS - BANKETTEN - ONTBIJTMEETINGS
PERSONFERENTIES - VERGADERINGEN
RESIDENTIELE- EN DAGSEMINARIES

P.S. Als U echt 'The Difference' wil ervaren, bel ons dan meteen!

Geelsebaan 72-74
2460 Kasterlee

Tel. 014/85.04.97
Fax 014/85.04.96

Boekbesprekingen

Algemene economie

Sustaining Export-Oriented Development

Ross Garnaut, *Sustaining Export-Oriented Development: Ideas from East Asia (Reeks "Trade and Development")*
Cambridge, Cambridge University Press, 1995, xxiii + 383 blz. - Prijs: 35 GBP
ISBN 0-521-48304-2

Dit boek is een bundeling van artikelen die zijn opgedragen aan Helen Hughes, een *leading lady* van de academische literatuur over handelsliberalisering en economische ontwikkeling. De bedoeling is een stand van zaken te leveren over de inzichten in de werking van de Aziatische "tijgers". Het was Helen Hughes die als eerste de exportgeleide groei als ontwikkelingsstrategie bepleitte. In deze bespreking belicht ik kort de belangrijkste bijdragen uit het boek.

Het artikel van Anne O. Krueger stelt dat lering kan worden getrokken uit de ervaringen van de Oost-Aziatische landen. Zo is het zogenaamde exportpessimisme onjuist gebleken: ontwikkelingslanden kunnen wel degelijk hun exporten snel opvoeren. Ook versterken de dynamische effecten van handelsliberalisering deze ontwikkeling en is het succes van een exportgerichte ontwikkelingsstrategie afhankelijk van aangepaste, geloofwaardige en aangehouden overheidsstimuli.

Enzo Grilli en James Riedel gaan vervolgens in op de kwestie hoe veralgemeenbaar het Oost-Aziatische groeimodel is. Voorwaarden die 20

tot 25 jaar geleden van kracht waren in de Oost-Aziatische landen, gelden vandaag in zeer veel ontwikkelingslanden. Ook Grilli en Riedel beklemtonen een aantal voorwaarden waaraan de overheidspolitiek moet voldoen: leiden tot macro-economische stabiliteit, voorzien in de vereiste economische en sociale infrastructuur e.d. Zij stellen dat de Oost-Aziatische "tijgers" geen successen boekten door steun aan "winnende" sectoren of ondernemingen, maar wel door hulp aan de exporterende sectoren en ondernemingen.

De rol van de overheidspolitiek wordt indringend geanalyseerd door Chia Siow Yue. Wat de Oost-Aziatische overheden van die van andere ontwikkelingslanden onderscheiden heeft, is volgens haar "good governance", d.i. de mate van pragmatisme van het leiderschap en de kwaliteit van het economisch beleid. Ook stelt zij dat de rol van de overheid in de loop van het ontwikkelingsproces zal veranderen en dat zulks samen gaat met een toenemend belang van de privé-sector.

Ross Garnaut en Peter Drysdale onderzoeken in welke mate de regio van de Pacific zal kunnen weerstaan aan de lokroep van handelsdiscriminatie en preferentiële behandeling. Volgens deze auteurs moet elke poging om een dergelijke behandeling tot stand te brengen in het kader van de APEC-groep (Asia-Pacific Economic Cooperation) uitmonden in een fiasco, gezien de vele handels- en investeringsrelaties met de rest van

de wereld. De APEC moet er de EU juist toe aanzetten een naar buiten gericht antwoord te bieden op het Oost-Aziatische dynamisme. Philippa Dee en Christopher Findlay onderzoeken of de exportpromotiestrategieën van de Oost-Aziatische landen door demografische factoren zullen worden ingeperkt. Demografische evoluties zullen wel de spaarverhoudingen beïnvloeden, maar de effecten op de groei zullen in het komende decennium beperkt blijven. Anderzijds mag worden verwacht dat landen die een redelijke productiviteitsgroei kunnen volhouden aantrekkelijk zullen blijven voor buitenlandse directe investeringen en hun exporten zullen zien groeien. Voor een aantal Oost-Aziatische landen zal dat echter minder het geval zijn. Naast de hier geschetste artikelen bevat het boek ook nog bijdragen over de rol van internationale instellingen, over handelspolitiek en mondialisering, over de rol van ontwikkelingshulp, over landbouwpolitiek en de beperkingen die het milieu oplegt aan de ontwikkeling. Genoeg om, naast het hoofdthema van het boek, stof tot nadenken te leveren over diverse kwesties die er slechts zijdelings mee verbonden zijn.

Ludo Cuyvers

Sources of productivity growth

David G. Mayes, ed., *Sources of productivity growth*
Cambridge, Cambridge University Press, 1996, xxi + 383 blz. - Prijs: 37,50 GBP
ISBN 0-521-55437-3 (hardback)

Deze bundel is een verslag van een symposium dat in februari 1994 plaatshad en georganiseerd was door

het National Institute of Economic and Social Research (Londen). Het centrale thema is de meting van productiviteit op bedrijfsniveau. De meeste aandacht gaat naar de productiviteitsrevolutie in het Verenigd Koninkrijk tijdens de laatste twee decennia, maar ook Canada, Japan, de Verenigde Staten en zelfs België komen aan de beurt. De focus is gericht op de oorzaken van de waargenomen productiviteitsverschillen. Op methodologisch vlak maken verschillende auteurs gebruik van recente *frontier*-schattingstechnieken om goed en slecht presterende ondernemingen te onderscheiden.

Het boek opent met een goed gestructureerd, inleidend hoofdstuk van de samensteller. M. Lansbury en D. Mayes gaan daarna in drie hoofdstukken in op de oorzaken van het zogenaamde Thatcher-mirakel in het Verenigd Koninkrijk. De productiviteitsgroei blijkt vooral te worden veroorzaakt door toe- en uitbreiding van ondernemingen binnen een industrie, en minder door het verminderen van het relatieve belang van inefficiënties (de verdeling blijft stabiel). Jammer genoeg konden een hele reeks ander hypothesen (bijvoorbeeld het belang van R&D) niet worden getoetst. Een commentaarhoofdstuk en drie aanvullende hoofdstukken vervolledigen het beeld van de ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk (bijvoorbeeld met vergelijkingen van Britse en Nederlandse respectievelijk Duitse ondernemingen).

Dan volgt een reeks hoofdstukken die andere landen als focus hebben. C. Harris vat in een lijvig hoofdstuk de studies samen die het Bureau of Industry Economics uitvoert om de Australische relatieve productiviteit te bepalen. Het is verrassend vast te

stellen dat deze overheidsinstelling zich, waar mogelijk, bedient van de recentste methodologische ontwikkelingen. H. Tulkens en A. Malnero analyseren als enigen de gebeurtenissen binnen eenzelfde bedrijf. Zij vergelijken de productiviteitsrevolutie voor een Belgisch netwerk van bankkantoren, met onder meer aandacht voor regionale verschillen. J. Baldwin en M. Bailey, E. Bartelsman, en J. Haltiwanger analyseren Canadese respectievelijk Amerikaanse bedrijfsgegevens. Zij stellen o.a. vast dat kleine toetredende ondernemingen een relatief groot tewerkstellings-effect hebben, maar vanwege hun schaalgrootte eerder nahinken in de productiviteitsrevolutie. De ontwikkelingen in Zweden en Noorwegen worden tenslotte bekeken door B. Walfridson en L. Hjalmarsson en door F. Førsund. Een overwegend methodologisch hoofdstuk van A. Torr over het onderscheid tussen algemene, technische en X-efficiëntie besluit het boek. Tenslotte valt op te merken dat alle bijdragen een gemeenschappelijke bibliografie hebben.

Dit is een interessant boek voor wie belang stelt in een meer genuanceerde visie op productiviteitsgroei en de ermee gepaard gaande problemen (inzake o.a. datavereisten). Kortom, een aanrader voor wie aan het wijdverbreide maar misleidende gebruik van partiële productiviteitsindexen wil ontsnappen.

Kristiaan Kerstens

Explaining Economic Growth

David Lim, *Explaining Economic Growth: A New Analytical Framework*
Cheltenham, Edward Elgar, 1996, xiv + 248 blz. - Prijs: 45 GBP

ISBN 1-85898-119-0

De titel van dit boek is wat te ambitieus voor zijn inhoud. David Lim probeert het wiel opnieuw uit te vinden, en van een nieuw analytisch kader komt uiteindelijk ook al niet veel in huis. De hoofdstukken zijn louter beschrijvend en vrij populair geschreven. De lezer krijgt dan ook al vlug de indruk dat Lim het boek meer voor beleidsmakers dan voor academici heeft geschreven.

Vrij verwonderlijk is het feit dat Lim helemaal niet verwijst naar de nu toch al ingeburgerde empirische literatuur over economische groei, met belangrijke bijdragen van onder meer Barro Renelt, of Mankiw, Romer en Weil. Ook de nieuwe groeitheorie, ontwikkeld door Romer en Lucas, wordt van geen enkele kant belicht.

Het interessantste aan het boek vond ik nog de beschrijving van de groeiprestaties van de beschouwde ontwikkelingslanden, maar een echte aanrader is het volgens mij niet.

Patrick Vanhoudt

Communitarian Ethics and Economics

Basant K. Kapur, *Communitarian Ethics and Economics*
Aldershot, Avebury, 1995, xi + 147 blz. - Prijs: 30 GBP
ISBN 1-85628-951-6

De heer Kapur houdt in dit werk een pleidooi voor de integratie van gemeenschapsethica en (in mindere mate) sociale psychologie in het economisch denken.

De gemeenschapsethica, een soort doorsnede van oosterse filosofische

stelsels, christendom en islam, wordt axiomatisch opgebouwd. De mens behoort tot een grotere, gemeenschappelijke Realiteit, en moet dan ook het ware geluk nastreven door zich zo empathisch mogelijk op te stellen tegenover zoveel mogelijk wezens en dingen, zonder in uniformiteit en conformiteit te vervallen. Hieruit volgt, tot verrassing van de simpele ziel die uw recensent is, dat het gezin de hoeksteen is van de maatschappij, en dat een seculier humanisme schraler is dan de gemeenschapsethica, bij gebrek aan het concept *ziel*. Bij dit alles betreurt de auteur de teloorgang van de ethische waarden en de opkomst van een ongebreideld egoïsme.

Welnu, vervolgt hij, de neoklassieke economische agent is juist een egoïstisch-rationeel creatuur, dat zich enkel sociaal gedraagt in functie van verwachte straffen bij de overtreding van sociale conventies in de breedste betekenis des woords, maar zeker niet ten gevolge van ethische neigingen. De auteur betoogt dat dit uitgangspunt onrealistisch en inconsistent is, waardoor deze beschrijving eveneens opgaat voor de neoklassie-

ke analyse van de onderneming en de staat. Het bewijs vindt hij in het mythische Japan, met name bij de succesvolle Japanse ondernemingen en de al even succesvolle Japanse staat (zegt hij, niet ik).

De conclusie (ook het uitgangspunt trouwens) is dat het met de economie als wetenschap nooit iets kan worden als het menselijk gedrag niet gemodelleerd wordt als de resultante van de spanning tussen het "hogere" en het "lagere". Ik kan begrijpen dat iemand daarvan overtuigd is, maar de wijze waarop het hier wordt aangebracht, is volgens mij veeleer demagogisch. De logische truc bestaat er immers in te vertrekken van axioma's, en dan de economie als manier van wetenschapsbeoefening te evalueren in het licht van die axioma's, op basis van zorgvuldig geselecteerde (veel te lange) citaten uit bronnen van allerlei slag. Op die manier laat de auteur een mooie kans liggen om een interessant boek te produceren, en blijft er een wat saai en gelijkhebbend pamflet over.

Marc Jegers

Milieu-economie

Environmental Policy Between Regulation and Market

Claude Jeanrenaud, ed., *Environmental Policy Between Regulation and Market (Themenhefte Schwerpunktprogramm (SPP) Umwelt)* Basel/Boston/Berlijn, Birkhäuser Verlag, 1997, ix + 366 blz. - Prijs: 58 DEM
ISBN 3-7643-5319-8

Dit boek is een verzameling van teksten die ergens een verband hebben

met economische instrumenten om het milieubeleid te sturen. Sommige van de bijdragen zijn al elders te lezen geweest.

De redacteur van het boek heeft niet de moeite genomen om in een inleidende bijdrage de samenhang van het boek te verklaren en de verschillende zienswijzen die aan bod komen, te situeren. Dat zou nochtans geen overbodige luxe zijn geweest, want terwijl de meeste artikelen on-

kritisch het conventionele neoklassieke paradigma hanteren, formuleert bijv. B. Bürgermeier (in deel 6) een ongenadige kritiek op dit paradigma, en besluit dat het niet tot een goed milieubeleid kan leiden. Wie deze discussie al enkele jaren volgt, vindt nog wel zijn weg doorheen die verschillende visies, maar voor een nieuweling in het domein komt het verwarrend over. Zeker als de redacteur geen leidraad aanreikt.

De bijdrage van de redacteur is een inleidende tekst over economische instrumenten. Ook andere bijdragen vormen een inleiding tot een bepaald economisch instrument, met de meeste aandacht voor de verhandelbare emissierechten. Andere artikelen vereisen een goede voorkennis van de instrumentendiscussie om de

Algemeen en strategisch management

The Professional-Managerial Class

Ian Glover en Michael Hughes, eds., *The Professional-Managerial Class: Contemporary British Management in the Pursuer Mode (Stirling Management Series)* Aldershot, Avebury, 1996, xiv + 320 blz. - Prijs: 37,50 GBP
ISBN 1-85972-027-7

Wat reilt en zeilt er in en rond het managementdenken en -handelen in het Verenigd Koninkrijk? Deze ruime, open vraagstelling lokte meer dan 100 academici, vooral uit de Angelsaksische wereld, naar de eerste Stirling Professions and Management Conference. Ze leverde 75 referaten op, waarvan er 13 in deze bundel staan. Het bestreken terrein is veel ruimer dan de titel doet vermoeden. Het Verenigd Koninkrijk

boodschap te begrijpen.

De beste hoofdstukken zijn die met een algemene visie op het beschreven instrument of op de instrumentendiscussie. Dat zijn bijv. de hoofdstukken over de convenanten (W. Hafkamp, E. Brugger en B. Gorsler) en de afsluitende bijdrage van A. Markandya.

Samengevat: de meeste hoofdstukken lezen vlot en verschaffen goede inzichten. Toch blijven de finaliteit en de doelgroep(en) van het boek mij onduidelijk, en zie ik dus ook niet goed aan welk doelpubliek ik het moet aanbevelen. Ik zou de weinig voorbereide lezer toch waarschuwen voor de verschillende visies die in het boek worden vertolkt.

Aviel Verbruggen

staat wel centraal, maar er wordt voortdurend naar de evolutie in het buitenland verwezen. De klemtoon op de *professional-managerial class* is ook niet fanatiek. Zo komt bijvoorbeeld de verschillende economische evolutie van de Verenigde Staten, Japan en West-Duitsland na de Tweede Wereldoorlog zeer uitgebreid aan de orde, naast een breed uitgesmeerde balans van human resource management, een grondige analyse van de teloorgang van de eens zo belangrijke Britse automobiellindustrie, en nog veel meer.

De uitgevers hebben waarschijnlijk de bedoeling gehad om vooral de meest uitdagende referaten voor publicatie uit te pikken. De auteurs lijken dan ook zeer gedreven en geëngageerd. Heilige huisjes krijgen het zwaar te verduren. Boude uit-

spraken zijn er bij de vleet. Een auteur zegt het trouwens onomwonden: "I have consciously chosen to be perverse" (blz. 49), maar hij staat daar zeker niet alleen mee. De prikkelende stellingen worden niet zomaar geponeerd. Ze zitten in boeiende betogen ingebed en worden in hoge mate met wetenschappelijke gegevens onderbouwd.

In deze recensie kan ik enkel een handjevol van de meest pregnante stellingen als voorbeeld aanstippen. Amerika mag dan al de bakermat en kweekvijver zijn van managementtheorieën, dit betekent daarom nog niet dat wij die zomaar moeten kopen. Groot-Brittannië is niet hetzelfde kapitalistische bastion als zijn "kind" (sic) aan de overzijde van de oceaan. Het volstaat niet te zoeken naar goede managementideeën; die moeten worden gekoppeld aan goede praktijken en aan goed staatsburgerschap. Managementopleidingen moeten mensen vormen met een brede belangstelling voor heel het maatschappelijk gebeuren. Bovendien moeten er, veel meer dan vroeger, praktiserende managers en professionals bij betrokken worden. Managers moeten zich veel weerbaarder opstellen tegen de verkopers van managementmodes, consultants en theoretici. Het is een verfoeilijke tendens te beklemtonen dat managers zich hoofdzakelijk moeten bezighouden met strategie, toekomstvisie, communicatie enz. Toch blijkt volgens de referenten dat goede mana-

gers ook de technische en operationele aspecten van hun bedrijf door en door kennen. De manager die in alle sectoren en alle markten kan functioneren, bestaat niet. Het leiden van een staalbedrijf is iets anders dan het leiden van een ziekenhuis of een reisorganisatie. De industrie en de ingenieursfuncties hebben veel van hun aureool verloren. De auteurs pleiten voor een herwaardering van de ingenieurs, maar dan wel als pragmatici met een ruime kijk op de dingen. Als laatste voorbeeld: Human resource management krijgt het zwaar te verduren. Het heeft gediend als kartonnen façade om de barbaarse manier van omgaan met het personeel achter te verbergen. De ideeën achter HRM zijn goed, maar ze worden om de verkeerde redenen gebruikt.

Weinig mensen die met management bezig zijn, worden gespaard: managementtheoretici, goeroes en consultants, HRM-fanaten, managers die niets kennen van de technische of operationele kant, MBA-beleidsmensen, slaafse slikkers van Amerikaans managementjargon enz. Ook de Britten worden niet gespaard, niet het minst van hun eigen pittige tot vlijmscherpe zelfkritiek. Uiteindelijk pleiten alle bijdragen voor nederigheid bij wie met management bezig is, voor pragmatisme en voor ethiek. Sterk aanbevolen bezinningslectuur voor de bovengenoemde professies.

Luc Derijck

Financieel beleid

Risk Management

William H. Beaver en George Parker, eds.,
Risk Management: Problems & Solutions
(McGraw-Hill Series in Finance)
New York, McGraw-Hill, Inc., 1995, xiv +
367 blz. - Prijs: 18,95 GBP
ISBN 0-07-048588-7

Risicobeheer is nog altijd een heet hangijzer, zowel in de financiële als in de industriële wereld. Getuige hiervan zijn de talrijke mailings waarmee iedere onderneming wordt overstelpt en die u via seminars en publicaties stuk voor stuk willen leren risico's te herkennen, te kwalificeren/kwantificeren en te beheersen. Het voorliggende boek brengt 16 bijdragen over risicobeheer samen. Deze bundel distantieert zich op twee manieren van het al ruime aanbod. In de eerste plaats wordt risico ruim gedefinieerd, waardoor zowel *productmarktrisico's* (operationele, juridische, strategische, regelgevende risico's) als *kapitaalmarktrisico's* (interest, valutaliquiditeit, basisrisico's) besproken worden. In de tweede plaats kwam deze bundel tot stand dankzij een hechte samenwerking tussen de Stanford Graduate School of Business en tal van grote financiële dienstverlenende ondernemingen. Daardoor krijgt de bundel naast een gedegen academische onderbouw ook een praktische waarde.

Terwijl Sharpe er niet voor terugdeinst om te wijzen op zeer elementaire financiële bouwstenen, gaan anderen, zoals Duffie en Singleton, veeleer de technische weg op bij het beheer van interestrisico. Opmerkelijk is de bijdrage van Ayman Hindy. Hij voert een stevig pleidooi om te

redeneren in functie van een beperkt aantal economische risicofactoren (rente op korte, middellange en lange termijn, wisselkoersen, grondstofprijzen, macro-economische factoren die de aandelenkoersen bepalen) én hun onderlinge correlaties. Nadat hij risicoprofielen heeft opgesteld (delta's, convexiteit, vega's), formuleert hij het risicobeheersingsprobleem mathematisch. Tot slot wordt deze "risk optimizer" ingebed in een totaal risicobeheersingsconcept.

Een readingbundel evalueren is steeds een lastige opgave. Is dit boek volledig? Uiteraard niet. Geen enkel boek over een zo ruime materie kan deze doelstelling vandaag de dag nog nastreven. Is dit boek een absolute must om te lezen? Nee, niet echt. Maar welk boek is dat wel? Biedt het boek (of een aantal bijdragen eruit) een toegevoegde waarde die de bundel leeswaardig maakt? Zonder enige twijfel is het antwoord op deze laatste vraag positief, zowel voor een academicus als voor een risicobeheerder die dagelijks met deze problematiek geconfronteerd wordt.

Marc De Ceuster

Quantitative Financial Economics

Keith Cuthbertson, *Quantitative Financial Economics: Stocks, Bonds and Foreign Exchange* (Series in Financial Economics and Quantitative Analysis)
Chichester, John Wiley & Sons, 1996, xix +
470 blz. - Prijs: 24,95 GBP
ISBN 0-471-95360-1

Zoals vele andere deelgebieden van de economie, is de financiële economie de afgelopen decennia erg technisch en kwantitatief geworden. Zonder enige kennis van geavanceerde econometrie, tijdreeksanalyse of stochastiek kan men nauwelijks nog een academisch artikel in dit domein ten gronde lezen. Deze ontwikkelingen reflecteren zich echter (nog?) niet in de standaardhandboeken, zodat de lezer moet teruggrijpen naar de econometrische of statistische literatuur om de nieuwe ontwikkelingen en methodologieën volledig te begrijpen. Helaas hebben die werken een ruimer doelpubliek, waardoor niet alle technieken of begrippen relevant zijn voor de financiële economie. Er is dan ook behoefte aan boeken die het technische aspect koppelen aan de financiële intuïtie. Het hier besproken boek probeert aan die behoefte te beantwoorden. Vanzelfsprekend kan men in een kleine 500 bladzijden niet alle relevante kwantitatieve technieken uit de doeken doen, hoewel de titel die verwachting wel oproept. De auteur plaatst vooral het begrip *marktefficiëntie* centraal. Daaronder verstaat hij de hypothese dat financiële koersen een rationele weergave zijn van de werkelijke waarde van het activum, waarbij rekening wordt gehouden met alle relevante informatie. De auteur start echter met de basisprincipes van portefeuilletheorie en waarderingsmodellen. Een vijftigtal pagina's bieden een inleiding in tijdreeksanalyse en rationele verwachtingen. Het tweede deel gaat in op de efficiëntie van de aandelenmarkt, met de nadruk op volatiliteitstoetsen. Die gaan na of aandelenmarkten te volatiel zijn om nog in overeenstemming te zijn met een rationele waar-

dering. Daarbij komt de methodologie van Shiller aan bod, maar ook modellen met rationale bellen en theorieën die veronderstellen dat er naast rationele beleggers ook niet-geïnformeerde beleggers optreden. Het derde deel is gewijd aan de obligatiemarkt en begint met een zeer goed overzicht van de diverse rendementsbegrippen. Analooft met de aandelenmarkt gaat Cuthbertson na of de geobserveerde volatiliteit van de obligatiemarkt te rijmen valt met de vooropgestelde rationele waardering. Deel vier behandelt de wisselmarkt. Naast een overzicht van de bekende pariteitsrelaties en hun empirische validatie komt ook een aantal macro-economische modellen van wisselkoersvorming aan bod. De empirische toetsing van die modellen blijft echter vrij summier. Het vijfde deel keert terug naar de efficiëntie van de diverse markten uit de vorige drie delen, ditmaal vanuit een recentere empirische aanpak, nl. die welke een beroep doet op *Vector Autoregressive Regressie* (VAR). Deze aanpak heeft het voordeel dat het vraagstuk van de efficiëntie multidimensioneel kan worden benaderd, wat in principe tot krachtiger toetsen leidt. Het zesde deel keert opnieuw terug naar de aandelen- en obligatiemarkt en hun efficiënte werking, maar de hier besproken toetsen laten toe dat de risicopremie die beleggers eisen voor het aanhouden van aandelen, obligaties of vreemde munten, tijdsafhankelijk is. Uiteraard bespreekt de auteur hier de in de academische wereld populaire (G)ARCH-modellen [(Generalised) AutoRegressive Conditional Heteroscedasticity]. Doorheen het hele boek start Cuthbertson met een theoretische situatie van de problematiek. Dan geeft

hij een theoretische afleiding van de onderzoeksmethodologieën, waarbij lastige bewijsvoeringen doorgaans verwezen worden naar een appendix. Hij sluit af met een representatieve greep uit de empirische literatuur. Daarmee wil hij de lezer vooral een inzicht bieden in het onderzoeksproces: vertrekkend van de theorie leidt hij toetsen af, die uiteindelijk ingevuld worden met behulp van cijferreeksen. De methoden worden steeds vanuit de economische logica verklaard en geïnterpreteerd. Cuthbertson is erin geslaagd een pedagogisch verantwoord en leesbaar boek af te leveren, waarin menig (beginnend) onderzoeker voldoende basis, inspiratie en referenties zal terugvinden. Toch zijn er ook enkele minpunten. Hoewel de titel veel belooft – een overzicht van de kwantitatieve financiële economie – krijgt

de lezer slechts een goed idee van een al bij al vrij beperkt deel van de literatuur. Over optiemodellen of hun numerieke benaderingen zegt het boek niets. Voor het testen van waarderingsmodellen, zoals het CAPM of het APT, beperkt de auteur zich tot enkele pagina's. Technieken van portefeuilleselectie komen nauwelijks aan bod. Toch dient benadrukt dat hetgeen wel behandeld is, zeer goed uitgewerkt en gepresenteerd is. Helaas is dit gedeelte vaak van zeer theoretische aard en ik vrees dat niet-academici, die toch ook tot de doelgroep behoren, geen echte boodschap zullen hebben aan dit boek. Voor laatstejaars- en doctoraatsstudenten financiële of kwantitatieve economie, en ook voor onderzoekers, is het echter een aanrader.

Jan Annaert

Accountancy

Management and Cost Accounting

Colin Drury, *Management and Cost Accounting. Fourth Edition*
Londen, International Thomson Business Press, 1996, xxiii + 928 blz. - Prijs: 22,99 GBP
ISBN 0-412-73360-9

Het handboek van Colin Drury is al aan zijn vierde editie toe. In ongeveer vijf jaar tijd heeft het de eeuwige nummer één op dit vlak – *Cost Accounting: A Managerial Emphasis* van Horngren, Foster en Datar – van de eerste plaats verdrongen. Deze vierde editie is uitgegroeid tot een lijvig boekwerk van ongeveer duizend bladzijden. Bijna alle aspecten uit het domein van de management account-

ting worden er nu in behandeld. De vierde editie bevat nog steeds de klassieke hoofdstukken over kostprijsberekening, planning op lange en op korte termijn, en controle. Daarnaast wordt meer plaats ingeruimd voor nieuwe ontwikkelingen in management accounting (zoals *value chain analysis*, *customer profitability*, *benchmarking*, *balanced scorecard*, *life cycle costing*, *target costing*), maar ook voor de veranderingen in de leefwereld van de bedrijven die aan de basis liggen van die nieuwe concepten. De belangrijkste nieuwigheden in de vierde editie zet ik nu even op een rij. Hoofdstuk 2 is volledig nieuw en handelt over de gewijzigde omge-

ving waarin de bedrijven vandaag de dag concurreren. Het concept *Activity Based Costing* (ABC) komt niet alleen meer aan bod bij de kostprijsberekening, maar het nut van ABC in planning en controle wordt ook belicht. Zo zijn nu ook de concepten *Activity Based Budgeting* en *Activity Based Management* geïntegreerd in de tekst. Verder besteedt Drury ook ruimere aandacht aan het vraagstuk van de capaciteitskosten. De teksten over de hierboven geciteerde nieuwe ontwikkelingen (*value chain analysis* enz.) zijn aangepast aan de recente stand van het onderzoek. De literatuurlijsten bij elk hoofdstuk zijn sterk uitgebreid en geactualiseerd. Tot slot is er een volledig nieuw hoofdstuk dat de resultaten van *behavioural accounting research* belicht. Deze onderzoeksstroming bekijkt systemen van management accounting in een onderneming vanuit een sociaal en organisatorisch perspectief. Kortom: dit werk verdient zijn plaats bovenaan de toptien van de handboeken over management accounting. Het is zeer volledig en brengt alle problemen op een pedagogisch verantwoorde wijze stap voor stap aan. Door de integratie van vele voorbeelden wordt de band met de praktijk niet uit het oog verloren.

Ann Jorissen

International Accounting

Schweikart-Gray-Roberts, *International Accounting: A Case Approach*
Z. pl., McGraw-Hill Primis, 1994, 543 blz.
- Prijs: 25,96 GBP
ISBN 0-390-12382-X

Dit boek behoort tot de reeks McGraw-Hill Primis, die in feite een

databestand is van cursusteksten en ander materiaal waaruit docenten een syllabus kunnen "samplen". Die zou daarenboven binnen 48 uur geleverd kunnen worden.

Hier betreft het een caseboek over internationale accounting, met iets meer dan veertig cases die gegroepeerd zijn rond vijf thema's: boekhouden, jaarrekening, multinationale kostprijsboekhouding, audit en belastingen. Elk deel wordt voorafgegaan door een korte inleiding, die echter geen samenvatting is van toe te passen technieken of theorieën, maar een aantal bij elkaar gebrachte bedenkingen of diepzinnigheden. Alleen de inleiding over management accounting is didactisch opgevat.

De cases gaan over de meest diverse onderwerpen en lijken over het algemeen uitgebalanceerd, instructief en goed gedocumenteerd. Ze hebben – gelukkig – betrekking op verscheidene landen, waaronder ook landen als Zuid-Afrika of Polen.

Het hier verzamelde materiaal lijkt mij dan ook zeer nuttig lesmateriaal. Uiteraard kan ik mij niet uitspreken over al hetgeen nog in het databestand opgeslagen zou zijn.

Marc Jegers

Accounting for Intangible Assets

Raymond Brockington, *Accounting for Intangible Assets: A New Perspective on the True and Fair View (The Economic Intelligence Unit Series)*
Wokingham, Addison-Wesley Publishing Company, 1995, xiii + 240 blz. - Prijs: 37,95 USD
ISBN 0-201-42273-5

Waardering van en rapportering over immateriële vaste activa (IVA)

hebben altijd al een waas van geheimzinnigheid over zich gehad. Brockington neemt zich voor de redenen daarvan te analyseren en de diverse uitgangspunten te belichten, blijkbaar ten behoeve van een onwetende doch geïnteresseerde lezer (die echter wel geacht wordt het concept *huidige waarde* te kennen).

Hij neemt een zeer lange maar heldere aanloop (bijna de helft van het boek), waarin hij het heeft over de rol, betekenis en analyse van de jaarrekening, vanuit een exclusief Brits perspectief. Hier, en ook in latere hoofdstukken, maakt hij duidelijk dat, wat hem betreft, waardering tegen vervangingswaarde te verkiezen valt boven waardering tegen historische kosten.

Het eigenlijke onderwerp van het boek wordt aangevat met een summier bespreking van de Engelse boekhoudstandaarden met betrekking tot IVA en een hoofdstuk over IVA in economische groepen en geconsolideerde jaarrekeningen (in feite meer over groepen dan over IVA). Tenslotte bespreekt de auteur een aantal documenten die zijn opgesteld door regelgevende organen in Groot-Brittannië.

Op zich is het boek een duidelijk werkstuk, dat echter lijdt aan inhoudelijke stuurloosheid, een vleugje structurele chaos en een verregaand Brits ethnocentrisme. Met wat slechte wil, die ik uiteraard niet bezit, zou ik kunnen zeggen dat het gebrek aan inspiratie om 240 bladzijden te vullen over IVA gecompenseerd wordt door inspiratie om veel te veel te schrijven over andere, in se interessante zaken. Daarenboven reduceert de exclusieve focus op de Britse regelgeving sterk de bruikbaarheid van het werk voor de lezers uit de rest van de wereld. Zelfs van verwijzingen naar

de Europese wetgeving is geen spoor te vinden. Misschien denkt de auteur, zoals vele van zijn landgenoten, dat die niet hoeven te gelden op het Britse eiland.

Marc Jegers

Consolidatie van ondernemingsgroepen

Joël Branson, *Consolidatie van ondernemingsgroepen: boekhoudkundige en fiscale beschouwingen*
Brussel, VUBPress, 1995, 489 blz. - Prijs: 1.495 BEF
ISBN 90-5487-091-5

Dit werk is de uitgave in boekvorm van Bransons proefschrift. Vandaar dat het geen beschrijving bevat van de consolidatietechniek met een reeks voorbeelden, maar veeleer een aantal juridische en economische discussies over knelpunten bij het consolideren van ondernemingen. Het boek kan daarom niet als handboek dienen bij een inleidende cursus over consolidatie. Wel reikt het een aantal discussiepunten aan, die ter sprake kunnen komen in gespecialiseerde seminars.

Het boek start met een grondige analyse van het begrip *groep* en het concept *consolidatie* (deel 1). In deel 2 worden drie probleemgebieden uitgespit: het consolidatiebereik, het consolidatieverschil en de controle over de geconsolideerde jaarrekening. Wat het consolidatiebereik betreft hekelt de auteur vooral de afwezigheid van een sluitende definitie van het groepsbegrip. De reglementering in de verschillende landen en ook op EEG-vlak laat te veel achterpoortjes open, zodat de consolidatiekring in feite volledig uitgehold

kan worden. Voor het consolidatieverschil neemt Branson eerst verschillende methoden om het verschil te berekenen onder de loep. Hij geeft uiteindelijk de voorkeur aan de methode van het niet-herwerkte eigen vermogen. Wat het tijdstip betreft om het consolidatieverschil te bepalen, is het enige correcte moment volgens Branson het tijdstip waarop de groepsrelatie ontstaat. Verder komen de verschillende mogelijkheden betreffende het voortbestaan van het consolidatieverschil in de geconsolideerde jaarrekening aan bod. Tot slot van het tweede deel wordt de controle van de geconsolideerde jaarrekening bestudeerd. De auteur, die zelf ook revisor is, concludeert dat de controle "probleemloos kan worden overgelaten aan de bestaande beroepsorganisaties". Van een bedrijfsrevisor hadden we eigenlijk geen andere conclusie verwacht. Het derde deel handelt over fiscale consolidatie, in feite de hoofdthema-tiek van het proefschrift. Eerst worden de fiscale bijzonderheden van de moeder-dochterrelatie onderzocht en de fiscale erkenning van de ondernemingsgroep. Dan wordt het concept *fiscale consolidatie* uitvoerig geanalyseerd en van commentaar voorzien. Dit deel eindigt met een studie over de uitvoerbaarheid van fiscale consolidatie. Branson vergelijkt het begrip *fiscale consolidatie* in een reeks westerse landen en bekijkt de toepassing ervan in die landen. Dan verschuift zijn aandacht naar België en bekijkt hij de realisaties die op dit vlak al tot stand zijn gekomen en de verdere mogelijkheden. Dit boek is een aanrader voor al wie zich wil verdiepen in de problematiek van de fiscale consolidatie, het groepsbeginsel en de consolidatiekring. Die elementen worden gron-

dig geanalyseerd vanuit verschillende perspectieven en telkens wordt een uitgebreide literatuurlijst aangeboden. De lezer moet wel voor ogen houden dat de literatuurlijst eindigt in 1992, terwijl er sindsdien over die thema's nog heel wat gepubliceerd is.

Ann Jorissen

Italy

Angelo Riccaboni en Rosanna Ghirri, *Italy* (Reeks 'European Financial Reporting') Londen/New York, Routledge, 1994, xxii + 272 blz. - Prijs: 65 GBP
ISBN 0-415-06197-0

European Financial Reporting is een reeks boeken over financiële rapportering in landen van de Europese Unie. Eerder besprak ik in het EST het boek van Christian Lefebvre en John Flower over financiële rapportering in België (jg. 1997, nr. 1); nu is Italië aan de beurt. Ook hier twee delen: Italië economisch, financieel en fiscaal verklaard voor niet-Italiënen, en een deel over boekhouding, auditing en rapportering, gevolgd door nuttig geachte bijlagen (inclusief Engels-Italiaanse en Italiaans-Engelse woordenlijsten, altijd handig voor de Italië-reiziger!). Het eerste deel is een nogal institutionele beschrijving, waarbij de auteurs zich ver houden van een bespreking van de politieke evolutie of situatie.

In het tweede deel konden ze moeilijk voorbijgaan aan de vaders van de boekhouding: Fibonacci, Pacioli, Villa, Cerboni, Besta en Zappa (Gino Zappa uiteraard) worden met lof overloden. Daarna volgt een kort overzicht van de situatie vóór decreet 127 uit 1991, de Italiaanse implemen-

tatie van de vierde richtlijn. Dat decreet wordt uitvoerig besproken, evenals de toe te passen boekhoud-principes. Opvallend is de soms verregaande interactie met de fiscale regelgeving. Vervolgens is het de beurt aan de geconsolideerde jaarrekening, waarna auditing en auditor besproken worden, ongelukkigerwijs op een manier die het onderscheid tussen een "revisori contabili", "dottore commercialista" en "ragioniere libe-

re professionista" niet echt duidelijk maakt. Ook hier is, zoals in het boek over België, de wijze van refereren ondermaats. Ook is er nergens sprake van enige vorm van analyse, zodat het geheel zich het best laat omschrijven als een overzichtelijke opsomming van de in Italië geldende regelgeving.

Marc Jegers

Maatschappelijke problemen

Faded dreams

Martin Carnoy, *Faded dreams: the politics and economics of race in America* Cambridge, Cambridge University Press, 1994, x + 286 blz. - Prijs: 14,95 GBP
ISBN 0-521-57639-3

Prof. Martin Carnoy (Stanford University) analyseert in dit boek hoe de raciale ongelijkheid in de naoorlogse periode in de Verenigde Staten geëvolueerd is. De rassenproblematiek wordt in hoofdzaak beperkt tot de zwarte bevolking, terwijl Latino's en Aziaten in mindere mate aan bod komen in de analyse. Opmerkelijk is toch wel dat het probleem van de oorspronkelijke bewoners - de Indiase bevolking - volledig wordt verwaarloosd.

In elf hoofdstukken bespreekt Carnoy op overwegend descriptieve wijze de economische, politieke en sociale factoren die de rassenongelijkheid in de Verenigde Staten veroorzaken en verklaren. De inhoud van het boek is beslist niet opbeurend. De meeste indicatoren in de laatste twintig jaar wijzen op toenemende

raciale ongelijkheid. Op dit ogenblik groeit één op twee zwarte kinderen op in armoede; ruwweg de helft van de zwarte mannelijke bevolking heeft een crimineel verleden; de gevangenen in de Verenigde Staten zijn voor 50% bevolkt door zwarten, enz.

Carnoy wijst erop dat de economische ongelijkheid tussen blank en zwart in de Verenigde Staten in hoofdzaak kan worden toegeschreven aan een falend overheidsbeleid. Steeds volgens de auteur oefent de overheid een significante invloed uit op loon- en jobdiscriminatie, op onderwijs en levensomstandigheden, op de behandeling van de zwarte bevolking door de politie en het gerechtelijk apparaat. De auteur gelooft stellig niet dat het vrijemarktprincipe het rassenprobleem kan oplossen.

Het boek bevat twee delen. Deel I loopt tot hoofdstuk 6 en beschrijft hoe sinds de Tweede Wereldoorlog de economische toestand voor zwart en blank divergerend is geëvolueerd. Carnoy verwijst naar drie mogelijke verklaringen: individuele gedrags-

patronen, het racisme als fenomeen, en economische herstructureringen na de jaren zeventig. Deel II (hoofdstuk 7 tot 11) behandelt concreet hoe de politiek kan inspelen op de problematiek van de rassengelijkheid. Het boek is vlot geschreven, leest gemakkelijk en is beslist een aanrader.

Na de lectuur heeft de lezer ongetwijfeld een genuanceerder beeld van de specifieke problemen in een multiraciale samenleving en van de mogelijke oplossingen.

Paul Roosens

Europa

Coming to Terms with Accession

Lorand Ambrus-Lakatos en Mark E. Schaffer, eds., Coming to Terms with Accession: Forum Report of the Economic Policy Initiative no. 2 (Reeks "Economic Policy Initiative", 2) Londen/New York, Centre for Economic Policy Research/Institute for EastWest Studies, 1996, xvii + 113 blz. - Prijs: 10 GBP ISBN 1-898128-27-8

Dit werk bestudeert het probleem van de uitbreiding van de Europese Unie met de landen van Oost- en Centraal-Europa vanuit drie verschillende benaderingen. Jürgen Von Hagen heeft het over de baten en kosten van de toetreding. Volgens hem gaat het om de oplossing van een probleem onder onzekerheid. Het aantal landen dat in aanmerking komt voor toetreding, alsook het economisch beleid van de lidstaten van de EU staat niet vast. Men moet een optimale verdeling van kosten en baten berekenen. Dit impliceert dat de uitbreiding niet op de lange baan mag worden geschoven. Wel moet men opteren voor een lidmaatschap in fasen. De deelname aan de instellingen moet ook gradueel verlopen. Zowel de EU als de kandidaat-toetreders moeten daartoe geëigende strategieën ontwerpen. Er moet aandacht worden geschonken aan stati-

sche en dynamische handelseffecten, eerlijke mededinging, effecten op de landbouw en het dienstenverkeer, factormobiliteit, het effect op de begroting, de EMU en institutionele problemen. Het ontbreekt Von Hagens betoog aan inhoudelijke coherentie. De problemen worden goed geschetst, maar echte oplossingen worden niet gesuggereerd.

Heel wat beter is de bijdrage van Andrej Kumar. Hij gaat uit van een zestal opties die de Oost- en Centraal-Europese landen kunnen volgen: van de keuze om buiten elk integratieverband te blijven tot de keuze voor volledige integratie in de EU. Hij besluit dat men op louter economische gronden niet kan zeggen welke integratievorm het meest geschikt is. Alleen wanneer er voldoende politieke en economische convergentie is, kan uitbreiding worden overwogen. De EU heeft weinig belang bij toetreding van Centraal- en Oost-Europa. Tenzij men uitgaat van de groeiende mondialisering van de wereldeconomie en de noodzaak open markten te creëren. Kumar besluit dat de belangrijkste inspanningen moeten worden geleverd door de kandidaat-leden.

Die conclusie vormt het vertrekpunt van de derde bijdrage. E. Kawecka-

Wyrzykowska probeert te bewijzen dat toetreding in het belang is van alle partners en dat uitstel niet in het voordeel van de EU werkt. Zij gaat daarbij al te summier te werk in een te korte, niet kwantitatief onderbouwde bijdrage. Haar besluit wordt zeker onderschreven door haar twee coauteurs: de voordelen van de uitbreiding zijn vooral van politieke

aard. Militaire conflicten zullen worden vermeden. Internationale samenwerking leidt tot stabiliteit en vrede in Europa.

Al bij al een niet zo originele publicatie in een stroom van werken die over de toetredingsproblematiek verschijnen.

Erik Faucompret